

Аляксандр Казлоў

АДЗІНАЕ АДЦЕННЕ ШЭРАГА

Раман

Мінск
«Колорград»
2021

УДК 821.161.3-31
ББК 84(4Бел)-44
К14

Казлоў, А. С.

К14 Адзінае адценне шэрага : раман / Аляксандр Казлоў. – Мінск : Колорград, 2021. – 378 с.
ISBN 978-985-596-828-4.

Аўтар рамана «Адзінае адценне шэрага» запрашае свайго чытача не толькі «прабегчы на кароткую дыстанцыю» разам з героямі, але ў большай ступені адчуць сябе часцінай іншага, не камп'ютарнага, зусім не простага, свету. Гэта свет без «тлушчу і срэбра», гэта свет, дзе можа выжыць толькі мацнейшы, але ў той жа час гэта свет, дзе няма пазалочанай маскі. Людзі з рамана не ідэальныя, зусім не ідэальныя, але... Падзеі часта перасыпаны філасофскімі разважаннямі і пытаннямі, але галоўнае, што хочацца пачуць ад чытача, – ці магчыма заслужыць дараванне за цяжкія, вельмі цяжкія грахі?

УДК 821.161.3-31
ББК 84(4Бел)-44

ISBN 978-985-596-828-4

© Казлоў А. С., 2021
© Афармленне. ТАА «Колорград», 2021

– Пачакай, не спяшайся, лепш адкажы мне на простае, вельмі простае пытанне. Толькі абяцай, вельмі абяцай падумаць добра перад тым як адказаць!

– Добра, абячаю думаць, спадзяюся, пытанне будзе цікавым.

– Пытанне будзе простым. Трэба апісаць фарбамі, усялякімі, якія толькі існуюць у прыродзе, колер агню. Ці зможаш такое выканаць заданне?

– Чырвоны, агонь чырвоны, бо ён гарачы. Полымя чырвонае, і гэта мой адказ.

– Адказ твой няправільны. Ты, відаць, не бачыў даўно агню, не раскладваў вогнішча.

– Агонь чырвона-ружовы, а калі пачынае разгарацца, то дым валіць чорны, не інакш.

– Зноў адказ некарэктны. Ты, мабыць, дрэнна бачыш, са зрокам у цябе ёсць праблемы, так?

– Агонь ружовы з сінімі языкамі полымя...

– І зноў адказу не маеш, а магчыма, ніхто не можа адказаць на гэтае простае пытанне... Тады хочацца спытаць, няўжо ніхто не бачыў агню жывога, натуральнага, рэальнага... Трэба проста назіраць, не проста бачыць, а яшчэ думаць, бо тое, што ты бачыш, не значыць тое, што ёсць... Памацай пальцамі, абпякі руку, зразумей, які агонь па колеру рэальнаму... І не шукай адказу на гэтае пытанне тут ці яшчэ дзе-небудзь, бо ты сам павінен адказаць на яго...

«...Калі шукаеш тое, чаго няма, – знойдзеш тое, што не існуе».

Аўтар

Частка першая. БЕГ НА КАРОТКУЮ ДЫСТАНЦЫЮ

1

Андрэй прачнуўся, відаць, зусім рана. Прачнуўся, адкрыў вочы і адразу аслеп ад святла, якое моцна ўдарыла ў вочы хлапчука. Шум сада не даваў заснуць, але ён быў такі прыемны: шэпат лісця яблынек, тых тоўстых высокіх дрэў, што раслі амаль што ля сцяны, шум вераб'ёў, якія, здавалася, ніколі не мірыліся ні днём, ні нават уначы: вечна спрачаліся, сварыліся, нападзілі адзін на аднаго, здавалася, без усялякай прычыны коршыкам накідваліся адзін на другога, хутка ўзнімаліся ў паветра, пускалі ў ход кіпцюры, клювікі, крылле і потым ужо вецер раздуваў пух і пер'е, што сыпалася з іх, а пасля такіх баёў, здавалася, на некаторы час заціхалі, ды толькі зусім нядоўга, а потым з новаю сілаю пачыналася ціўканне, шум, зноў бойкі, і так бясконца і зімою, і ўлетку.

Ветру чуваць не было, бо ён так рэдка бывае раніцою, відаць, што шум лісця давала гэтая няўрымслівая стайка птушак, што шумела высока ў галлі, ніколі не ведаючы пакою і цішыні.

Андрэй заплюшчыў вочы зноў, і шум наваколля нават знік на нейкі момант, адразу наступіла цішыня і ноч, адкрыў вочы – і святло і шум адразу ўварваліся ў галаву, даючы зразумець, што ўжо рэальны дзень, ці, правільней кажучы, раніца апошняга месяца вясны. Заплюшчыў вочы – апынуўся ў ночы і цішыні. А можа, гэта проста дзяцінства, тая пара жыцця, калі ўсё ўспрымаецца так востра, прыгожа, ярка, нават ярчэй і прыгажэй, чым ёсць на самой справе: зялёнае лісце здаецца яшчэ ярчэйшым і прыгажэйшым, штосьці чорнае і гразкае ўспрымаецца як чыстае і прыемнае зроку, а непрыемнае зусім не ўспрымаецца і хутка «выціраецца» з дзіцячай памяці, нібы яго зусім не было, непрыемнага?

Па сонцу хлопец навучыўся адрозніваць ранішні час: сённяя пакой быў асабліва яркі, поўнасьцю напоўнены святлом. Здавалася, што прамяні праніклі ў кожны вугалок і нават у тое месца, куды яны не маглі пранікнуць фізічна. Высокае складное люстэрка, што стаяла каля грубкі, надавала святлу моцы, і яго сіла ўдвойвалася, прамяні адбіваліся ад паверхні, і ў розных напрамках перакрыжоўваліся, а потым падалі то на падлогу, то на лажак і сцены, альбо на дзверы.

«Яшчэ і шасці гадзін няма, яшчэ так рана, чаму гэта я так рана сённяя прачнуўся, ці, можа, гэтыя вераб'і так шумелі сённяя?» – пачаў гадаць Андрэй. – «Учора так позна прыйшлося заснуць, а потым гэты дзіўны сон не даваў спакою. Але сённяя на дзіва галава светлая, нібы спакойна праспаў цэлую ноч. А гэта на дзіва прыгожы сон. Мама, я першы раз убачыў (дзякуй богу, што хоць у сне ўбачыў) сваю матулю, такую прыгожую, найпрыгажэйшую ва ўсёй вёсцы. Яна стаяла пасярод вуліцы. Гэта была яна, а потым дом суседзяў, такі дзіўна прыгожы дом, ці лепш сказаць, дзіўна-таямніча прыгожы дом. Але чаму ж тады Кірыл і Раман усю гэту прыгажосць не заўважалі, гэта злата, якім быў упрыгожаны дом, упрыгожаны па-царску, і так многа святла было ў доме тым, але цяпло нейкае штучнае, халоднае, яно чужое, тое іх святло. Не, нам не патрэбна тое іх святло, яно не грэе, а наадварот, ад яго ідзе холад, і няхай у нас такога няма, але ж нам лепш, бо сваё неяк усё ж радней».

Так разважаючы, Андрэй яшчэ раз заплюшчыў вочы, нібыта правяраючы, ці то ён спіць, альбо ўжо прачнуўся, жадаючы пакіраваць сваімі пачуццямі. Толькі спаць ужо не хацелася, сон прайшоў, яго нібы карова языком злізала. Ён хутка спусціў свае босыя ногі на даволі халодную драўляную, даўно не фарбаваную падлогу, адкінуў адным рухам рукі тоўстую коўдру і ўстаў, пацягнуўся, узняў рукі ўгору, нібы жадаючы дастаць столь. Да столі было высока – не дацягнуўся, але адчуў прыліў

сіл, прыліў маладых сіл, якія так хутка ўзнаўляюцца ў дзяцінстве і юнацтве. Што тут можна сказаць – маладосць ёсць маладосць, і нічога не папішаш. Андрэй прыслухаўся, але нічога, акрамя шуму птушак, не пачуў. У другім пакоі было спакойна, і гэтага п'янага шуму так не хацелася чуць і перажываць яго, прапускаць праз сябе, хвалявацца. Усё магчыма перажыць і перацяраць, калі штосьці адбываецца рэдка, але калі назойліва часта, да гэтага нельга прызвычаіцца і прывыкнуць, і кіраванне органамі пачуццяў у дадзеным выпадку не дапамагае, а наадварот, дагаджае. Калі вочы заплюшчваеш, то п'яны гоман здаецца яшчэ грамчэйшым, нібы стукае ў галаве. Стукае тут, зусім блізка, побач з табою. Не дапамагае і тоўстая коўдра, якая так шчыльна прылягае да ўсяго цела і галавы. Можна адцягнуць увагу і пачаць думаць пра што-небудзь іншае, ужо больш прыемнае, але дзе ж тут пра што падумаеш, калі гаворка, стукі, лязганне не супыняюцца, і спаць у гэтыя моманты не хочацца, сон не бярэ. І што застаецца – проста тупа чакаць, ждаць, калі ўсё скончыцца, і толькі потым засыпаць.

Хлопец падышоў бліжэй да дзвярэй, і нібы рытуальна-нехаця запыніўся на момант, застыў на хвіліну. Асцярожна пяхнуў дзверы і, пераступіўшы шырокі і высокі парог, апынуўся ў другім пакоі. Пераступіў парог, нібыта перайшоў нябачную мяжу аднаго царства ў нешта іншае: свету і шуму тут не было, стаяла цяжкая цішыня, якая давіла на галаву яшчэ больш, чым які-небудзь шум; непрыемна-кіслы смурод перагару, старых кіслых-перакіслых агуркоў, перагарэлага тытуню і непрыемнай нябачнай сырасці – усё гэта ўперамешку надавала пакою непрыстойнасць. Адсюль хацелася збегчы, урагавацца, закрыць нос і хутка пераскочыць, каб апынуцца на двары, там, дзе свежае паветра і прыемна пахла. Андрэй затрымаў дыханне, каб прывыкнуць хоць як-небудзь да такога паветра, і адразу кінуў позірк на стол. Стол на дзіва быў прыбраны, але прыбраны, відаць,

на хуткую руку: дрэнна, спехам выцerty трапчынай, але крошкі хлеба віднеліся то там, то сям, жырныя палоскі адбівалі сабою першыя прамяні. Шклянак не было, толькі на стуліку ляжала перавернутая жалезная кружка, відаць, нікім не заўважаная, таму і не прыбраная разам. Вакол стала былі рассыпаны крошкі, сляды попелу, размазанія венікам. Але гэтая, нават нехайная ўборка, уразіла больш за ўсё тым, што яна была, адбылася як сам факт, а не як заўсёды – стол быў завалены кружкамі, рэшткамі ежы, цыгарэтамі.

Андрэй зазірнуў у кут, у той самы, дзе звычайна стаяла доўгая, амаль да самай столі, палка – прылада пабояў і наказанняў, якая нярэдка дакраналася да іх спін ці ног, але ў звычайным месцы яе не аказалася – відаць, яшчэ мірна спачывала там, дзе ўчора бразнулася за ложка і так там жа засталася ляжаць. Чуць павярнуўшы галаву ўправа, акінуў позіркам канапу, і раптам – чалавек, які згорбіўшыся сядзеў, спусціўшы ногі з яе, – яго маці, або той жа самы чалавек, які стаяў пасярод вуліцы (прыпомніў сон) ў прыгожай сукенцы, са свежым тварам, усмешкай, у дарагіх туфлях на высокіх абцасах. Той чалавек, які гучна крычаў ім абоім уздагонку не затрымлівацца ў суседзяў і не прыпазняцца на абед – і тут сядзела старая, даволі старая жанчына з распущанымі валасамі-сасулькамі, сівымі і попельна-белымі адначасова, якія нехайна падалі на яе плечы, закрывалі частку твару, нібы накінуты капялюш, каб схавацца ад каго-небудзь, не глядзець у вочы любому, хто патрапіць ў поле зроку. Ззаду размяшчалася даволі тоўста-пухнатая пёравая падушка, з месцамі парванай, плямістай навалкай, прыладжаная да сцяны, каб было зручней да яе прыстасавацца. Жанчына сядзела на канапе, упіўшыся худымі, кастлява-тонкімі рукамі ў яе край, нібы баючыся страціць раўнавагу і зваліцца долу. Начная кашуля з грубага, дамаатканага свінцова-шэрага нясвежага палатна пакрывала ўсё цела, пачынаючы ад худых плечукоў і амаль да са-

мых пятак. Тканіна закрывала недахопы худога кастлявага цела, але цалкам не магла схаваць сабою гарбаватасць, якая яшчэ больш падкрэслівалася паднятымі плячыма. Правая ступня з чорнай, заскарузлай ад гразі пяткай, павольна боўталася ў паветры ўзад і ўперад, нібы той маятнік, на левай – на самым кончыку вялікага пальца нейкім цудам трымаўся дамавы тапак з парваным носам і таксама калыхаўся, паўтараючы рухі той жа самай агульнавядомай дэталі гадзінніка. Калыхаўся і калыхаўся, але не падаў, нібы прыкрэплены клеём ці прышпілены нябачнай іголкай.

Андрэй ад убачанага скалануўся, дыханне замерла, вочы акругліліся, цела распрамілася і само без усялякай каманды адкінулася, нібы ад ветравой хвалі, назад.

– Чаго вам не спіцца сёння, чаго вы так рана прачнуліся? – запытала маці, але гэта было сказана такім абыякава-няхайным глухім голасам, які даносіўся нібыта аднекуль здалёк, з-пад самай зямлі. Запытала, але сама не зварухнулася, нават волас не крануўся, галава не павярнулася.

– Я, я... я н-н-не хачу больш спаць... – пачаў заікацца хлопца, напалоханы і голасам, і самім пытаннем, і галоўнае – поўнай нерухомасцю маці. Ад нечаканасці малады чалавек нават адскочыў назад і ў момант апынуўся каля самых дзвярэй. Маці ніколі раней не называла яго на вы. Ён нават азірнуўся вакол сябе, шукаючы вачыма каго-небудзь, хто мог быць побач з ёю. У пакоі нікога не было. Не было дома і бацькі.

– М-мама, м-ма-мачка... як ты сёння сябе адчуваеш? – дрыготкім голасам, заікаючыся, запытаў сын у маці, нібыта дзеля таго каб толькі запытаць. Ён і адказу на гэта пытанне не чакаў. – Мамачка, мабыць, табе дрэнна пасля ўчарашняга вечара. Вы ж з бацькам так позна сядзелі... і выглядаеш ты не зусім добра. Можна, табе што прынесці папіць, што з табою здарылася, м-мамачка?.. – голас юнака дрыжаў, губы не павінаваліся, не хацелі

вымаўляць тое, што патрэбна было. Дзесь у горле засеў камяк, які і не даваў магчымаści добра вымаўляць словы. Ён перакрыў подых і нібы рукамі душыў, душыў знутры. На міг у галаве пранёсся ўчарашні сон. Андрэй ясна ўявіў сабе маці, якой яна выглядала ўчора, і параўнаў з той жанчынай, што сядзела вось тут, побач з ім на ложку.

– Я заўсёды сябе добра адчуваю. Я калі-небудзь табе на свой стан здароўя скардзілася? Хоць адзін раз я табе ці каму-небудзь іншаму што-небудзь казала, што мне дрэнна? – пачала нападаць і ў той жа час апраўдвацца яна. – Сынку, падыдзі да мяне. Андрэй, ідзі да мяне, – не падымаючы галавы і гледзячы некуды глыбока пад падлогу працягвала прасіць яна, змяніўшы злосць на міласць.

– Мамачка, я цябе не разумею. Ты то хочаш пакрычаць на мяне, то нешта просіш, ці хочаш мяне пахваліць. Мамачка, дарагая, цябе цяжка зразумець. Я ж цябе люблю, – са слязамі падышоў Андрэй да маці, абняў яе за галаву і адразу адчуў холад цела. Рукі, твар, сухія пальцы, худыя плечукі здаліся такімі халоднымі, нібы маці толькі што выйшла з халадзільніка. Яна была тут, побач з ім, яна размаўляла, і ён усё чуў, але яна здавалася такою халодна-далёкаю, недасягальна далёкаю. Нібыта тая палярная зорка, якая так прыгожа свеціць так блізка, што можна дацягнуцца да яе. Трэба толькі выцягнуць руку, але ў той жа час яна недасягальна далёка для любога чалавека, не дае цеплыні, і ад яе алюмініевага свету ўсё толькі пакрываецца холадам. Вось так і маці, якая сядзела на ложку, вось тут, і ў той жа час здавалася, што побач яе не было. Вочы дзесь далёка блукалі, зрэнкі нешта шукалі, доўгія прыгожыя вейкі часта міргалі, ды толькі яна не магла знайсці тое, што так прагна шукала.

– Мамачка, мы цябе любім, і ты гэта ведаеш, але ты не павінна нас пакідаць. Не пакідай нас... – малады чалавек адгарнуў рукамі навісшыя на твар валасы і захацеў дакрануцца да га-

лавы, абняць, пацалаваць, але моцны штуршок дай якой сілы адкінуў яго ўбок. Ён не змог утрымацца на нагах і бразнуўся з усяе сілы на падлогу.

– Ты што, ты мяне хаваеш жывую, закопваеш мяне, заганяеш на той свет? Як ты пасмеў такое нават вымавіць? Я ж твая маці, адна... Я ж вас выгадавала, выкарміла, падняла на ногі. Пасля гэтага я такое чую. Ды ад каго, ад сваіх жа дзяцей, ад сваёй роднай кравіначкі. Гэта тое, што я павінна пачуць як падзяку за тое, што я для вас зрабіла? – Ганна задрыжала ўсім целам, абняла сваю галаву, потым адпусціла і моцна закачала яе ў розныя бакі. Слёзы пацяклі, бясшумна падаючы на гразкае адценне. Тапак, што вісеў на кончыку вялікага пальца, расшатаўся болей, але ўсё роўна заставаўся так, качаючыся, вісець на сваім былым месцы.

– Мамачка, ты не разумееш нас. Я проста сёння бачыў дрэнны сон. Сон, у якім і ты таксама ўдзельнічала. Ты стаяла на вуліцы каля самага нашага дома, а мы з Лёшкам спяшаліся да нашых суседзяў Вішняковых. Ты стаяла такая прыгожая, прыгожая настолькі, што ад цябе я не мог адарваць вачэй. Ты была ў прыгожых туфлях на высокіх абцасах. Ты звала нас дадому, бо баялася, каб мы не спазніліся на абед, прыйшлі ў свой час, – прырывіста пачаў расказваць хлопец, прадаўжаючы выціраць слёзы з вачэй, якія ліліся такім патокам, нібы вырываліся з нябёс. – І я цяпер цябе не пазнаю, бо ты была такая прыгожая ў гэтым сне. Мне захацелася, каб заўсёды такою прыгожаю засталася. Прыгожая і такая ўважлівая ў адносінах да нас з братам. Я ніяк не магу забыць той карцінкі. Яна стаіць у мяне сёння ўсю раніцу перад вачыма. А сёння... я не магу паверыць сваім вачам, што я ўбачыў уранні. Такія перамены, такая розніца ва ўзросце і знешнім выглядзе. Як мне здаецца, ты пастарэла, мамачка наша, на дзесяць год за адну толькі ноч, – слёзы з вачэй маладога чалавека нават не пацяклі, а паліліся, пайшлі патокам.